

Wanneer de daad bij de nota...?

Gerard Ouweneel

Eens werd de natuur van dit land door toedoen van de boeren steeds rijker en gevarieerder. Omdat landbouw en natuur in een conflictsituatie raakten, verloedert thans ons landschap. Hierover werden inmiddels meer dan voldoende nota's geschreven. Wanneer komen de daden?

Het Nederlandse cultuurlandschap was rond 1850 het fraaist. En de flora en fauna het rijkst en gevarieerdst. Nadien al begon de achteruitgang. Toenemende internationale concurrentie noopte de boeren hun produktiemethoden te verbeteren, waarbij de technische vooruitgang de boer de middelen gaf diens wil op te leggen aan de natuurlijke gesteldheid van ons landschap. Tot eind vorige eeuw verliep die ontakeling langzaam. Rond 1900 ging Jac. P. Thijsse, toen 35 jaar oud, op excursie in landschappen waarvan wij nu slechts kunnen dromen. Daarna kwam de ontluistering in een stroomversnelling. In 1924 kwam de Ruilverkavelingswet en in de jaren vijftig de EEG, die leidde tot een fabrieksmatige aanpak van de landbouw, waarin voor natuur geen plaats is.

Nota's

Wanneer binnen afzienbare tijd de 'silent spring' in het Nederlandse agrarische landschap is ingetreden, zullen de Haagse beslissers zich niet achter het 'wir haben es nicht gewusst' kunnen verschuilen. Natuurbeschermers lieten immers niet na tijdig en luid alarm te slaan. Echter, voor Den Haag luidde deze klok tevergeefs. Nu is een politicus die het boetekleed aantrekt, een zeldzaamheid. Te voorzien valt dan ook dat, achteraf, de heren politici zich de mantel van de grote natuurbeschermers om de schouder zullen werpen door te wijzen op de indrukwekkende nota's die hun departementen destijds produceerden, op de gedurfde plannen die ze ooit uitspraken en op de ingrijpende reorganisaties die ten behoeve van natuurbehoud geëffectueerd. Dat die reorganisaties in feite plaats hadden om natuurbescherming monddood te maken zal dan worden verzwegen. Wel zullen de heren vooral vermelden dat niet zij schuldig waren aan het niet doorgaan of de fiasco's van die fraaie plannen. *'Andere politici of departementen dwarsboomden natuurbescherming...'* Hoort u hen het zeggen? Indien vanuit die 'silent spring'-toekomst wordt teruggeblikt naar de tijd dat er nog keuze was voor een landschap met natuur, ergo naar 1992, zal pijnlijk naar voren komen dat de natie toen werd geregeerd door lieden die uitsluitend excelleerden in uitstel, vaagheid en versluiering van feiten. Want laten we het resultaat van de met veel bombarie aangekondigde natuurbeschermingsplannen eens nalopen. Ooit, in 1975, werd de relatiemata als oplossing gelanceerd. Deze zou 200.000 hectare waardevol agrarisch cultuurlandschap gaan beschermen. Welnu, zeventien jaar later zijn we tot 25.000 hectare gekomen. Een keten van nationale parken zou worden gesticht. Maar toen zich hierdoor gedupeerd voelende boeren een avond per tractor uitrukten, zoals in Winterswijk, verdween deze lokatie geruisloos van het lijstje. Dan hebben we sinds 1990 het manifest 'Duurzaam samengaan van landbouw, natuur en milieu'. Zal het Natuurbeleidsplan met zijn ecologische infrastructuur dan de oplossing brengen? Op excursie in Zuidelijk Flevoland, voorjaar 1991, moesten wij aan die ecologische infrastructuur denken. De brede wegbermen en de lange, het landschap doorsnijdende struikruigtestroken doen denken aan die door het Natuurbeleidsplan bewierookte infrastructuur. Maar die wegbermen was men wel eind-mei aan het maaien. Met alarmerende Grutto's boven de maaimachines en top pulp gereden kuikens op de weg. En van de ruigtestroken waren de laatst mogelijke centimeters geploegd.

Wat voor plannen gingen alleen al in 1991 over tafel? Eb en vloed terug in Haringvliet en Biesbosch. Een natuurvisie op de Voordelta. Een natuurontwikkelingsplan voor de Oosterschelde. Een reddingsplan ten bedrage van een paar miljoen voor de Patrijs, voor het Korhoen, voor de Otter. Ongetwijfeld zal natuurbeschermers nog meer beloftevolle Haagse retoriek ten deel gaan vallen. Dat wel. Maar daden? Want voorlopig gaan alleen de ons landschap nog verder vernielende ruilverkavelingen door. In 1989 was al 960.000 hectare aan de beurt geweest, waren bijna 600.000 hectare in uitvoering en waren nog eens bijna 500.000 hectare in voorbereiding of aangevraagd. Plannen en nota's, terwijl ons landschap wordt verkaveld, uitdroogt, versnipperd, verzuurd, verstikt in mest en verzinkt in alom aanwezig banaal lawaai.

Nederland 2050

Een paar jaar geleden viel kennis te nemen van de gang van zaken in dit land in het jaar 2050. Althans, hoe optimistisch futurologen deze voorzagen, daarbij kennelijk niet gehinderd door budgettaire kwesties en door een met milieuproblemen belast verleden. Bij mij is de tentoonstelling blijven hangen als een ononderbroken STER-reclame voor wasmiddelen: een blijde schone wereld met daarin lieden die in de weer zijn met leuke zaken.

Ondertussen gaat zich thans aftekenen waarheen het met ons landschap in werkelijk gaat. Er ontrolt zich een toekomst met een rechttoe-rechtaan landschap waardoor zich met overdreven snelheid TGV-treinen spoeden, ketens windturbines staan, dichte netwerken van hoogspanningsleidingen het land overspannen en een breiwerk van autosnelwegen de sterk uitgedijde steden verbindt. Wat daartussen nog over was aan ruimte wordt ingenomen door sportvelden, recreatieparken, kassenbouw en ligstallen. Openluchtlandbouw is anno 2050 verhuisd naar het mediterrane gebied waar, thans al, in

EG-verband tenminste zulke unieke natuurgebieden op de schop gaan als wij vroeger bezaten. Want dáár moet de Europese landbouwschuur komen. Een overdreven sombere voorstelling van zaken? Spreek eens met iemand die omstreeks 1930 in dit land op excursie ging. Dan komt naar voren hoezeer in zestig jaar natuur en landschap kunnen veranderen. Zoals dat tussen 1991 en 2050 ongetwijfeld weer zal gaan gebeuren.

Natuurontwikkeling

Zal er omstreeks 2050 nog natuur zijn? Indien met 'natuur' alleen bedoeld wordt dieren, vogels en planten, ongetwijfeld. Maar welke? Ortolanen bij een rogge-akkertje in de Achterhoek? Kwartelkoningen langs de Waal? Patrijzen op Overflakkee? Het lijkt uitgesloten. Nederland 2050 zal de laatste ons resterende relictien oudnederlands cultuurlandschap hebben verstikt. Dit soort gebieden hebben een biotoop nodig en dat is beslist geen Westland-Europoortbiotoop.

En alle ambitieuze plannen van de nota's dan? De 200.000 hectare die ons eerst via de Relatienota waren beloofd en na vijftien jaar tobben, nu weer uit de toverdoos van het manifest 'Duurzaam samengaan van landbouw, natuur en milieu' komen? De Oostvaardersplassen? Het Krammer-Volkerak? Dáár geen cultuurlandschap maar natuurontwikkeling. Een oud, in eeuwen gegroeid cultuurlandschap herschept metn niet met draglines en bulldozers en bovendien zou de politiek dat niet kunnen of willen betalen – hoewel Den Haag zich altijd zal inspannen 'het niet willen' weg te parfumeren. Betekent dat natuurbescherming met de natuurontwikkelingskaart maar va banque moet gaan spelen?

Dat zou onverstandig zijn. Ondanks die dreigende verstikking van Nederland 2050, doen wij er goed aan de resten van onze oude cultuurlandschappen te blijven koesteren; het manifest 'duurzaam samengaan van landbouw, natuur en milieu' pleit ook voor behoud. Want 'grote grazers maken niet in vijf jaar een natuurlijke paradijsje' zo viel onlangs in NRC-Handelsblad te lezen. Eerder bij de Oostvaardersplassen en nu langs het Krammer-Volkerak kon met een min of meer schone lei met de natuurontwikkeling worden begonnen. Maar die 200.000 hectare hebben een agrarisch verleden. Het zou mij niet verbazen indien Landbouw juist die gronden voor natuurontwikkelingvzal loslaten die als gevolg van overvloedige mestdumping onbruikbaar zijn geworden... over hoe de zaken dan daar gaan uitpakken is vooruitlopend optimisme misplaatst.

Dus laten wij hetgeen ons thans nog resteert aan oud cultuurlandschap fanatiek verdedigen en beschermen. Ook al om de aanwezige natuur in deze landschappen de kans te geven zich te integreren in de landschappen die de natuurontwikkeling de komende decennia gaat opleveren. Of dat zal lukken en zo ja, welke dieren, vogels, vlinders en planten, is afwachten. Net zo als het afwachten is welke klinkende namen, die de evangelisten van natuurontwikkeling nu profeteren dat ze gaan komen, omstreeks 2050 inderdaad onze nieuwe natuurlandschappen zullen bevolken. Dat dit de landschappen zullen zijn van het Nederland van het begin van onze jaartelling, is een droom. Want het echte Nederland 2050 zal altijd een paar kilometer verderop beginnen.

Voor degenen – ik ben er in feite één van – die zich blijven vastklampen aan de herinnering aan de natuur, harmonie, stilte en voornaamheid van ons oude cultuurlandschap, kan slechts als troost gelden dat, eeuwen terug, dat landschap werd geboren ten koste van weer een ander Nederlands landschap dat toen verdween.

En voor Den Haag geldt: 'Schiet op, geen nota's meer'. Want indien jullie nog eens vijftien jaar studeren, schrijven en uitstellen, hebben wij inderdaad niets meer over.

■ Gerard L. Ouweneel, Lijster 17, 3299 BT Maasdam.

LITTERATUUR:

Donkers, H. (1990): Bij ruilverkavelingen gaat het nog steeds rechttoe rechtaan. NRC-Handelsblad 1-5-1990.

Nie, H. de (1990): Grote grazers maken niet in vijf jaar een natuurlijk paradijsje. NRC-Handelsblad.

Terwan, P. & W.J. van der Weijden (1991): Uitdagend manifest onderschat kansen voor agrarisch natuurbeheer. De Levende Natuur 92: 74-76.

Zeeuw, D. de & W.G. Albrecht (1990): Duurzaam samengaan van landbouw, natuur en milieu. Manifest en rapport van de gelijknamige werkgroep. Amsterdam.

Pogingen om voortbestaan van Heremietibis te verzekeren

In juni 1991 heeft in Wuppertal een bijeenkomst plaatsgevonden van deskundigen met het doel om het voortbestaan van de Heremietibis of Waldrapp (*Geronticus eremita*) in de natuur te verzekeren. De Heremietibis is een uiterst bedreigde ibissoort. De bedoeling is dat een populatie in gevangenschap (in gespecialiseerde dierentuinen) wordt opgebouwd. Het is de bedoeling dat het project genetisch wordt begeleid. Dat is nodig omdat een verkeerde keuze van individuele vogels consequenties kan hebben voor de po-

populatie-ontwikkeling en bij het eventueel terugbrengen in de natuur.

Bron: Newsletter Specialist Group on Storks, Ibises and Spoonbills (4 (2): 5.

Rectificatie

In het artikel over Purperreiger in Nederland in 1990 (Het Vogeljaar 39 (6): 251-255) verscheen een foto op bladzijde 255. Deze foto werd echter gemaakt door Dick Woets in een riet/lisdoddevegetatie in De Weerribben. Abusievelijk werd bij de foto de naam van de fotograaf onjuist vermeld.